

اگروتوریسم و نقش آن در ارتقاء فرصت های رشد و توسعه نواحی روستایی استان گیلان^۱

عیسی پوررمضان: - استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

زهرا اکبری سقالساری* - کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۷/۱۵

چکیده

حفظ منظر کشاورزی نقاط روستایی و فعالیتهای وابسته به آن، جهش تولید، احیاء بافتهای سنتی، استفاده بهینه از اراضی، فعال نگه داشتن روستائیان به کار در مزارع و باغات با افزایش امکانات اولیه برای آنها ضمن ایجاد فرصت استراحت و تفریح برای گردشگران داخلی و خارجی در کنار ایجاد اشتغال و درآمد پایدار روستایی، جملگی از مزایای اجرای اگروتوریسم یا گردشگری کشاورزی جهت شکوفایی اقتصادی - اجتماعی نقاط روستایی استان گیلان که دارای پتانسیل کشاورزی و روستاهای نمونه گردشگریست می باشد. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی تاثیرات اگروتوریسم در شکوفایی اجتماعی - اقتصادی نواحی روستایی استان گیلان صورت گرفته و بر این اساس پرسش کلیدی پژوهش عبارتست از اینکه راهکارهای علمی و عملی اگروتوریسم در ارتقاء فرصت های رشد و توسعه نواحی روستایی استان گیلان کدام است؟ پژوهش از نظر هدف کاربردی و مبنای روش آن توصیفی - تحلیلی می باشد. جهت ارائه استراتژی ها و راهکارهای مناسب از طریق تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها ی موجود از مدل تحلیلی SWOT استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق شامل اساتید و کارشناسان برنامه ریزی و توسعه روستایی و گردشگری بوده اند. نتایج حاصله حاکی از برتری نقاط قوت (۴/۲۴) و فرصت (۴/۲۴) محدودده مورد مطالعه در برابر ضعف ها (۴) و تهدیدهای (۳/۶) پیش رو بوده است. در این راستا توصیه می شود با توجه به استعدادها و قابلیت های موجود در استان، ضمن شناسایی و بهره گیری از زمینه های موجود، راه های توسعه و تبدیل آن را به جاذبه ها و منابع درآمدی روستائیان موجب سازیم.

واژه گان کلیدی: جهش تولید، اگروتوریسم، توسعه پایدار، SWOT، استان، گیلان.

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی که تحت حمایت باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت انجام شده است.^۱

مقدمه

توسعه روستایی علیرغم تمام کوشش‌ها و تلاش‌ها، آن‌چنان‌که باید و شاید با موفقیت همراه نبوده و راهبردهای گذشته نتوانسته مسائلی نظیر فقر و اشتغال را به طور کامل رفع نماید (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۵). در حال حاضر از جمله مسائلی که بعنوان بحران پیش روی نقاط روستایی قرار دارد، دوری‌گزینی و کاهش رغبت کشاورزان و بخصوص نسل جوان روستایی نسبت به اشتغال در فعالیت‌های مختلف این بخش از اقتصاد در روستاها می‌باشد که همواره عوارض جبران‌ناپذیری همچون کاهش تولید، رها کردن یا فروش زمین‌های مستعد کشاورزی، واردات و عدم خوداتکایی، بیکاری و مهاجرت به شهرها و مشکلات اجتماعی ناشی از آن را به همراه خواهد داشت.

هر نوع سیاستی که برای کاهش فقر و ایجاد توسعه طرح ریزی شود باید لزوماً تا حدی در جهت توسعه روستایی به طور اعم و بخش کشاورزی به طور اخص باشد (پوررمضان و همکاران، ۱۳۹۱). توسعه کسب و کارهای کشاورزی در مناطق مختلف نیز، بر پایه شناخت توان‌های هر منطقه راهبردی مناسب برای توسعه بخش کشاورزی است (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹). از طرفی مقوله اقتصاد روستایی غیر زراعی اکنون به شدت مورد توجه کشورهای توسعه یافته برای استفاده از تمامی ظرفیت‌های اقتصادی نواحی روستایی قرار گرفته است. زایش مفهوم طبیعت‌گردی در ادبیات گردشگری حاصل تلاش در دستیابی به توسعه پایدار در تمامی زمینه‌های توسعه می‌باشد. به خصوص بعد از اجلاس زمین در سال ۱۹۹۲ در ریودوژانیرو که دولت‌ها را به سمت توسعه‌ای سوق داد که حداقل زیان و لطمه را بر محیط زیست وارد سازد. توافقات حاصله در دستور کار ۲۱ قرار گرفت که در آن نیاز به رسمیت شناختن گردشگری را در فرایند توسعه مناسب گوشزد می‌کرد و ضرورت طرح عملی برای سازمان‌های گردشگری را در راستای به فعلیت در آوردن اصول توسعه پایدار گردشگری را پیش می‌کشد (رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۹۲). گردشگری فعالیتی است که شامل اقتصاد، جامعه و طبیعت است (کارامپا^۱ و همکاران، ۱۳۹۵). روستا و ساکنین آن از دو جهت با صنعت توریسم در رابطه هستند، یکی اینکه محیط‌های روستایی برای گذران اوقات فراغت توریست‌ها و به ویژه جهانگردان داخلی به شمار می‌آیند و دیگر اینکه تولیدات آنها به توریست‌ها عرضه می‌گردد و از این طریق به اقتصاد معیشتی آنها کمک می‌کند. شرایط طبیعی و مورفولوژیکی، عناصر اقلیمی به همراه ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محیط‌های روستایی اشکال متنوعی از روستاها را به وجود می‌آورد که هر کدام به لحاظ تیپ معماری و نوع معیشت و آداب و رسوم و سنت‌ها و اعتقادات با یکدیگر اختلاف داشته و همین عدم یکنواختی و خصوصیات انحصاری است که برای توریست‌ها جاذبه داشته و علاقمند به دیدار آنها هستند (فتحی و وارثی، ۱۳۸۶). طی دهه‌های گذشته گردشگری به عنوان یک فعالیت اقتصادی، علاقه‌بازدیدکنندگان از زندگی در روستاها و نیاز کشاورزان به افزایش درآمد در سراسر جهان گسترش یافته است (سانترمو و باربری^۲، ۱۳۹۶). در این راستا گردشگری کشاورزی که جزئی از صنعت گردشگری است می‌تواند با شناسایی پتانسیل‌ها نقش موثری در توسعه مناطق روستایی، ارزیابی و سطح بندی روستاهای دارای جاذبه گردشگری مورد بررسی قرار گیرد. فعالیت‌های گردشگری باید با ساختار و علایق خانواده‌های روستایی منطبق باشد. لذا یکی از این رهیافت‌های متناسب با شرایط مناطق روستایی، گردشگری کشاورزی است (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۵). این رهیافت علاوه بر ایجاد گردشگری، بزرگترین و متنوع‌ترین صنعت دنیا به حساب می‌آید که گردش مالی سالانه آن به حدود ۴/۵ تریلیون دلار می‌رسد که از اواسط قرن بیستم به عنوان نوعی از گردشگری روستایی مطرح شد (قاسمی و شهابی، ۱۳۸۷). این نوع گردشگری به دلیل داشتن مزایای بی شماری از جمله آرامش موجود در آن، استفاده از محصولات تازه باغی، همکاری متقابل کشاورزان و مردم، هوای تازه، آسایش به دور از زندگی ماشینی، اشتغالزایی مورد توجه بسیاری از دولتمردان و

^۱. Karampa & et al

^۲. Santermo & Barberi

گردشگران در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه قرار گرفته است که موجب احیای بافت های کشاورزی، فعال نگهداشتن مزارع، کاهش مهاجرت روستایی، درآمدزایی برای کشاورزان خواهد شد.

دانش آموزان، نوجوانان و جوانان در یک برنامه گردشگری کشاورزی، فرهنگ سنتی روستایی، فرایندهای تولید و توزیع محصولات کشاورزی، اهمیت غذای سالم در زندگی، حفاظت از محیط زیست را بهتر درک می کنند (پترومن^۱ و همکاران، ۱۳۹۵). اجرای این برنامه ها در وهله اول منوط به مطالعه دقیق می باشد که در جهان پژوهشگرانی در این زمینه مطالعه داشته و به نتایج مطلوبی رسیده اند که از جمله (سرکار^۲، ۱۳۸۹). در مقاله ای تحت عنوان گردشگری کشاورزی در هند: راه توسعه روستایی، تاثیر گردشگری کشاورزی را بر زندگی اقتصادی کشاورزان در مناطق روستایی ارزیابی کرد. نتایج نشان داد که گردشگری ممکن است درآمد اضافی برای کشاورزان داشته باشد (لی یانگ^۳، ۱۳۹۱). در مقاله ای با عنوان تاثیرات و چالش های توسعه گردشگری در یونان چین گفته، اکروتوریسم نه تنها درآمد اضافی و فرصت های جدید استخدام را برای جامعه روستایی فراهم می کند، بلکه حفاظت از محیط زیست و قدردانی از فرهنگ اقلیت و شیوه زندگی روستایی را نیز افزایش داده است. با این حال، توسعه گردشگری با چندین چالش مواجه بوده و برای حمایت از خانواده های کشاورزی که شرکت های گردشگری را تاسیس می کنند، کمک های دولتی نیز مورد نیاز است (دیان نلسون^۴، ۱۳۹۷). در مقاله گردشگری کشاورزی در کالیفرنیا، بیان می کند که گردشگری در کالیفرنیا همراه با تولید و فروش بسیاری از میوه ها، سبزیجات و آجیل رو به رشد است (ندا تیرایاری^۵، ۱۳۹۱). در مقاله ای گردشگری کشاورزی را به عنوان یک ابزار توسعه اقتصادی، دارای توانایی بالایی برای کمک به توسعه روستایی دانست و پیشنهاد داد که برای بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی جوامع روستایی در مالزی، بخش کشاورزی و دانشگاه ها باید با ارائه ایده های نوآورانه مناسب در هر منطقه، گردشگری کشاورزی را هدایت کنند. همچنین توصیه می شود صنعت گردشگری باید ارتباطات قویتری با کشاورزی داشته باشد تا گردشگری کشاورزی در مالزی ادامه روند گردشگری را ادامه دهد (بوزرجمهری و همکاران، ۱۳۹۶). در مقاله ای با عنوان نقش و جایگاه گردشگری کشاورزی در توسعه روستایی به این نتیجه رسیدند که یکی از مهمترین راه حل ها برای کاستن از مشکلات اکروتوریسم و افزودن بر مزایای بالقوه آن، مشارکت بین جوامع محلی و سهیم شدن آنها در کنار مدیران و برنامه ریزان است. نارویی (۱۳۹۳) در مقاله ای تحت عنوان گردشگری کشاورزی، رویکردی نوین در جهت توسعه مناطق روستایی در ایران، به این نتیجه رسید که تجربه مستقیم زندگی در روستا و انجام فعالیت های مربوط به کشاورزی در مزرعه توسط گردشگران، از مهمترین جاذبه های گردشگری کشاورزی می باشد. درویشی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله ای با عنوان اولویت بندی راهبردهای توسعه گردشگری روستایی از منظر آمایش سرزمین در روستای گالیکان شهرستان الیگودرز به این نتیجه رسیدند که با توجه به ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، استراتژی تهاجمی (حداکثر-حداکثر) به عنوان استراتژی مطلوب برای نیل و دستیابی به توسعه گردشگری روستای گالیکان است. کاظمیه (۱۳۹۵)، در مقاله ای با عنوان اولویت بندی روستاهای دارای جاذبه گردشگری در استان آذربایجان شرقی با استفاده از تحلیل سلسله مراتبی به این نتیجه رسیدند که روستاهای مورد مطالعه از لحاظ اولویت توسعه در سه سطح قرار دارند که این سطوح می توانند مبنایی برای برنامه ریزی باشد. مهدیان بروجنی و احمدوند (۱۳۹۱) در مقاله با عنوان بررسی قابلیت ها و تنگناهای توسعه گردشگری روستایی با مدل سوات به این نتیجه رسیدند که آستانه آسیب پذیری

1. Petroman & et al

2. Sarkar

3. Li & Yang

4. Diane Nelson

5. Neda Tiraieari

روستاها به علت گردشگری بودن این مناطق، بسیار افزون است و نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب در جهت رفع محدودیت‌ها و استفاده از مزیت‌های نسبی موجود می‌باشد. مشهدی و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان بررسی عوامل موثر بر توسعه صنعت گردشگری روستایی در روستای گرمه، به این نتیجه رسیدند که عامل مدیریتی بیشترین تاثیر و عامل اقتصادی کمترین تاثیر را در توسعه گردشگری منطقه داشته است. دیده بان و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان توریسم کشاورزی به این نتیجه رسیدند که جنبه‌های مختلفی از توریسم در دنیا وجود دارد که مهمترین آنها توریسم‌های طبیعی، فرهنگی و کشاورزی است. استان گیلان به دلیل مجاورت با دریای خزر (برخورداری از ۲۷۴ کیلومتر مرز آبی و سواحل زیبا)، بهره‌گیری از ریزش‌های جوی فراوان، رطوبت کافی، رودخانه‌های فراوان و خاک آبرفتی از قطب‌های کشاورزی و حاصلخیز کشور بوده و در تولید محصولات کشاورزی و تامین نیازهای غذایی راهبردی کشور نقش اساسی دارد. با این وجود در حال حاضر درصد کمی از محصولات کشاورزی مورد نیاز خود و کشور را تولید می‌کند که انتظار می‌رود با توجه به پتانسیل‌های موجود مقدار تولیدات افزایش یابد. از طرفی مواهب طبیعی و موقعیت ممتاز جغرافیایی گیلان باعث شده است تا گردشگران داخلی و خارجی را پذیرا باشد. روستاهای آن (حدود ۲۸۰۰ پارچه آبادی و از این تعداد ۵۵۰ روستا با قابلیت جذب گردشگر) نیز همچون شهرها، مملو از فرصت‌های کشف نشده هستند که بهره‌برداری از امتیازات بخش‌های کشاورزی و گردشگری با ایجاد کسب و کارهای جدید و رقابت پذیر می‌تواند ضمن دستیابی به مزایای اقتصادی چشمگیر در استان راه رسیدن به توسعه پایدار را هموارتر نماید. لذا سوالی که در این بین مطرح می‌گردد اینکه راهکارهای علمی و عملی اجرای آگروتوریسم در ارتقاء فرصت‌های رشد و توسعه نواحی روستایی استان گیلان کدامند؟

توسعه پدیده‌ای است با ابعاد مختلف، که هر یک به نوعی در زندگی انسان نمود دارد (پاپلی یزدی و ابراهیمی، ۱۳۸۱). میسرا معتقد است که توسعه روستایی صرفاً به معنای توسعه کشاورزی نیست. همچنین موردی از رفاه اجتماعی هم نمی‌باشد، که با تزریق پول به مناطق روستایی جهت رفع نیازمندی‌های اولیه و اساسی انسانی مرتفع گردد، بلکه توسعه روستایی طیف وسیعی از فعالیت‌های گوناگون و بسیج انسانی را شامل می‌شود که مردم را به ایستادن روی پای خود و از میان برداشتن ناتوانی‌های ساختاری موجود غالب سازد (حسینی ابری، ۱۳۸۰). از همین رو با عنایت به جایگاه حساس سکونتگاه‌های روستایی در نظام برنامه‌ریزی و توسعه کشور (زراعی و استعلاجی، ۱۳۹۶) و در راستای اقتصاد مقاومتی، از جمله راهکارهای متنوع سازی مناطق روستایی عبارتند از: صنعتی سازی نواحی روستایی، توسعه بخش کشاورزی، گسترش گردشگری روستایی و گسترش مشاغل خدماتی و غیره (یاسوری و قاسمی، ۱۳۹۶). ریورا و قمر نیز بر این باورند که توسعه روستایی فراتر از توسعه کشاورزی بوده و در برگیرنده اهمیت اقتصادی و توان درآمدزایی در موضوعات گوناگون مانند فعالیت‌های غیر زراعی، اکوتوریسم، صنایع دستی، فعالیت‌های بیرون از مزرعه، توسعه زیرساخت‌های کالبدی و اجتماعی است (فعلی و همکاران، ۱۳۸۹). فعالیت‌های اقتصادی در روستاها منحصر به بخش کشاورزی نیست و اقتصاد روستایی در برگیرنده یک سلسله فعالیت‌های اقتصادی است که بخش‌های کشاورزی و غیر کشاورزی را در بر می‌گیرد (جمعه پور، ۱۳۸۷). از جمله گردشگری که در برگیرنده جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ و سرزمین با ظرفیت‌های گردشگری و فراغت و کنش متقابل میان آنهاست که در فضاهای جغرافیایی آثار مختلفی بر جای می‌نهد (مهدوی و همکاران، ۱۳۹۵). واژه گردشگری نخستین بار در سال ۱۸۱۱، در مجله انگلیسی به نام اسپریتینگ مگزین آمد. اصطلاح توریسم نیز اول بار در سال ۱۹۳۷ توسط جامعه ملل مورد استفاده قرار گرفت و امروزه گردشگری به عنوان یکی از پدیده‌های مهم منتج از دیدگاه علوم مختلف نظیر اقتصاد، جامعه‌شناسی و جغرافیا مورد بررسی قرار می‌گیرد (الهی جوردن و همکاران، ۱۳۹۸). روستا محیطی مناسب با عرصه قابلیت‌های مناسب برای شکل‌گیری فعالیت گردشگری است. اهمیت این فعالیت به اندازه‌ای است که به عنوان صنعت محسوب می‌شود، بطوری که با ورود گردشگر به روستاها آثار مثبت زیادی همچون ایجاد درآمد و افزایش نقدینگی

برجا می گذارد... این نوع که گاه گردشگری مزرعه نیز نامیده می شود، گونه ای از گردشگری روستایی است که ارتباط مستقیم با کشاورزی در نواحی روستایی دارد. بر این اساس کشاورزان با شیوه های مختلف می توانند علاوه بر درآمد ناشی از تولید کشاورزی یک درآمد مکمل از گردشگری بدست آورند. به عبارت دیگر اگروتوریسم نوعی از گردشگری است که از ادغام دو کلمه اگریکالچر و توریسم حاصل می شود (شاهچراغی و واحدی، ۱۳۸۹). همچنین در روستاهای گردشگری جهت تحقق موفقیت در سطح محلی مکان های کار جدید ایجاد می شود (هولبن^۱، ۱۳۸۶). در کل هدف از اجرای آن عبارتست از:

- استفاده بهینه از پتانسیلها و ظرفیتهای موجود در عرصه فعالیتهای مختلف بخش کشاورزی
- امکان ایجاد صنایع تبدیلی کشاورزی با افزایش سطح تولیدات زراعی، باغی و دامی و توسعه صنایع دستی
- عدم نیاز به حمل و نقل محصولات به بازارهای شهری با ورود گردشگر به روستا و فروش محصولات در محل تولید
- اشتغال مولد و دستیابی کشاورزان به درآمد واقعی حاصل از فروش محصولات با کوتاه شدن دست واسطه ها
- رابطه اقتصاد و گردشگری رابطه ای است بسیار نزدیک و به تقریب جانشدنی، زیرا گردشگری پدیده ای اقتصادی است، چون به مجردی که افراد به مسافرت اقدام کنند یک سلسله فعل و انفعالات اقتصادی شروع می شود (زیاری و همکاران، ۱۳۹۴). جدول شماره (۱)، برخی از آثار و فواید اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی ناشی از گردشگری کشاورزی را نشان می دهد.

جدول شماره (۱): آثار و فواید اگروتوریسم

فواید زیست محیطی	فواید اجتماعی	فواید اقتصادی
- برنامه ریزی جهت رعایت بهداشت در روستاها - حفظ منظر روستا (حفظ باغات، مزارع، مراتع و -گونه های گیاهی و جانوری)	- مطرح شدن نقش زنان در فعالیت های کشاورزی - معرفی مکان های جدید جهت جذب توریست - ایجاد فرصت استراحت و تفریح گردشگران در محیط طبیعی و حمایت و توسعه خدمات محلی - ایجاد و بهبود امکانات رفاهی - بهبود مشارکت و روابط اجتماعی روستائیان	- فرصت سرمایه گذاری های جدید در روستا (دولتی- خصوصی) - ایجاد مشاغل جدید و بهبود درآمد روستائیان - افزایش تولیدات کشاورزی و رونق گردشگری - افزایش درآمد ناخالص ملی - حمایت از حرفه های سنتی - جلوگیری از تغییر کاربری اراضی کشاورزی

منبع: اکبری، ۱۳۹۱.

شناسایی نیازهای آنها در برنامه ریزی و مدیریت یک شرکت گردشگری کشاورزی مهم است. این نیازها شامل اقامت در مزرعه، رستوران، نوازش و بازی با حیوانات مزرعه، پذیرش تور، اقدام مربوط به برداشت اختیاری محصولات یا هر نوع مقصد گردشگری باشد. این گردشگران به دلیل ویژگی خاص موجود در مقصد، مزارع خاصی را انتخاب می کنند که برای جذب به مزرعه گردشگری بسیار مهم است. بازار کشاورزی، یک بازار خرده فروشی است که در آن مواد غذایی به طور مستقیم توسط کشاورزان به مصرف کنندگان فروخته می شود و به طور معمول شامل غرفه ها، میزها، دکه ها، فضاهای باز یا بسته، یا به عبارتی جایی است که کشاورزان میوه ها، سبزیجات، گوشت و گاهی اوقات غذاها و نوشیدنی ها را به مشتریان می فروشند. این بازارها عموماً از بازارهای عمومی و رسمی متمایز هستند. ساختاری ثابت دارند و در طول سال از آنها استفاده می شود (روهانا و اراچی^۲، ۱۳۹۸).

روش پژوهش

پژوهش از نظر هدف کاربردی و مبنای روش آن توصیفی-تحلیلی می باشد. اطلاعات مورد نیاز از طریق اسنادی - کتابخانه ای بدست آمده است. به طوری که به منظور تبیین چارچوب مفهومی از روش اسنادی و سپس به منظور تکمیل مطالعات اسنادی از

^۱ . Holbon

^۲ . Rohana & Arachy

روش میدانی بهره برداری شده است. در روش میدانی که بخش عمده اطلاعات تحقیق از آن بدست آمده، به منظور جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از فن مشاهده و توزیع پرسشنامه بین اساتید و کارشناسان توسعه روستایی و گردشگری استفاده شده که در نهایت پس از جمع آوری اطلاعات حاصل از منابع مختلف، تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از برنامه SPSS و همچنین توسط مدل تحلیلی SWOT تمامی استراتژی های ممکن تعیین و در نهایت به ارائه راهکارهای مناسب در راستای توسعه منطقه گام برداشته شده است. به عبارت دیگر، ابتدا از طریق مطالعات اسنادی و مصاحبه با ۱۰ تن از صاحب نظران حوزه توسعه روستایی و گردشگری، شامل اساتید دانشگاه، مسئولان و کارشناسان جهادکشاورزی، سازمان گردشگری و میراث فرهنگی، ماتریس نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها تهیه شد (جدول ۴ و ۵). این جامعه آماری ۱۰ نفره براساس نمونه گیری غیراحتمالی قضاوتی انتخاب شدند. سپس پرسشنامه ای تدوین شد که میزان اعتبار هر پارامتر به کمک طیف لیکرت و همچنین ضریب اهمیت پارامتر مربوطه را با ارزش گذاری از ۱ تا ۴، از منظر کارشناسان این حوزه، ارزیابی کرد. ضریب اهمیت برای سنجش و مقایسه جمع نقاط قوت با مجموع نقاط ضعف و از طرف دیگر مجموع فرصت ها با مجموع تهدیدات، ارزیابی شد. نتایج حاصل در ماتریس ارزیابی عوامل راهبردی منعکس و این ماتریس تحلیل گردید. شیوه مقایسه و تحلیل نقاط مورد استفاده قرار گرفت. در ابتدا میزان اعتبار هر پارامتر، یعنی میزان موافقت جامعه نمونه با هر پارامتر به کمک استخراج میانگین اعداد به دست آمده و نیز ضریب اهمیت هر پارامتر توسط میانگین اعداد حاصل مشخص شد. سپس با توجه به ضریب اهمیت هر پارامتر، وزن هر پارامتر در مقایسه با دیگر پارامترها در ۴ حوزه نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید حاصل و در ادامه با ضرب کردن، اعتبار هر پارامتر مشخص شد. در پایان، مجموع اعتبار وزنی برای هر ۴ حوزه به دست آمد که امکان مقایسه کمی نقاط قوت - ضعف و فرصت - تهدید را فراهم آورد. در جدول شماره ۲، چهارچوب کلی ماتریس سوات آمده است.

جدول شماره (۲): چهارچوب کلی ماتریس تحلیلی SWOT

تهدیدها (Threats)	فرصت ها (Opportunities)	عوامل درونی عوامل بیرونی
استراتژی ST: چگونه می توان از توانمندیها برای غلبه بر تهدیدها استفاده کرد؟	استراتژی SO: چگونه میتوان از توانمندی برای بهره گیری از فرصتهای موجود استفاده کرد؟	نقاط قوت (Strength)
استراتژی WT: چگونه می توان نقاط ضعف رادرجهت غلبه بر تهدیدها کاهش داد؟	استراتژی WO: برای غلبه بر نقاط ضعف درجهت بهره گیری از فرصتها چه فعالیتهایی می توان انجام داد؟	نقاط ضعف (Weakness)

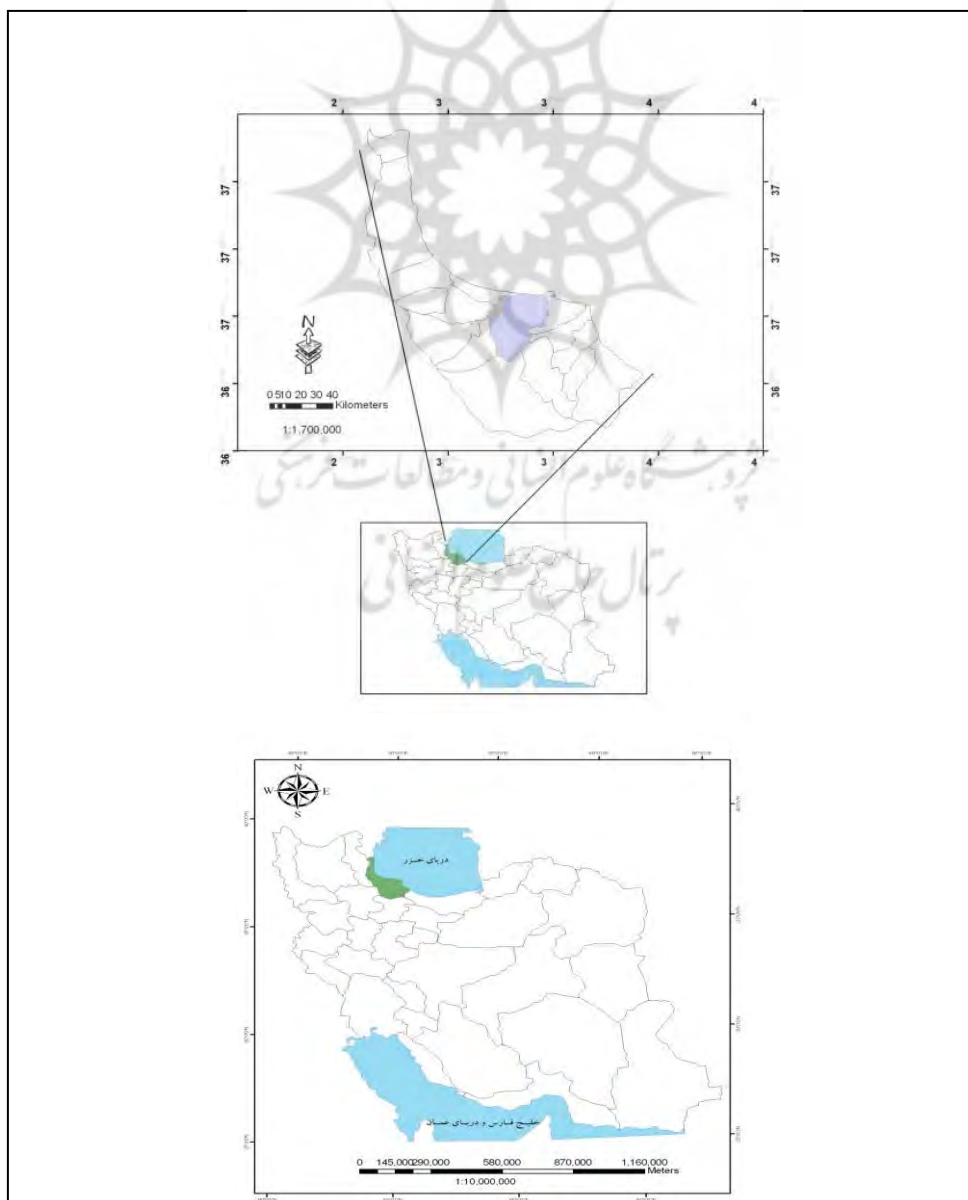
پس از سنجش و تهیه فهرستی از عوامل داخلی و خارجی تأثیر گذار، مراحل زیر جهت کمی سازی انجام می شود:

- درستون اول مهمترین قوتها، ضعفها، فرصتها و تهدیدهای فرآروی سیستم نام برده می شوند.
- در ستون دوم، بر اساس نتایج یافته های حاصل از شناخت، تجزیه و تحلیل، وزنی از یک تا صفر داده می شود.
- در ستون سوم، به هر عامل بر اساس اهمیت و موقعیت کنونی سیستم امتیازی از پنج تا یک داده می شود.
- درستون چهارم (امتیاز وزنی)، وزن در درجه هر عامل ضرب، تا به این وسیله امتیاز وزنی آن به دست آید.
- در نهایت، امتیاز عوامل داخلی و خارجی در ستون چهارم را جدا با یکدیگر جمع و امتیاز کل را محاسبه می کنیم.
- پس از طی این مراحل می توان عوامل استراتژیک اصلی را با توجه به امتیازات وزنی تعیین نمود و آنها را به جدول نهایی SWOT به منظور تدوین استراتژی انتقال داد (هریسون و جان، ۱۳۸۶). نتایج حاکی از برتری نقاط قوت (۴/۲۴) و فرصت (۴/۲۴) منطقه در برابر ضعفها (۴) و تهدید (۳/۶) پیش رو بوده است. در این راستا باید ضمن رفع ضعف های موجود و تهدیدهای پیش رو با توجه به قابلیت های موجود، راه های توسعه و تبدیل آن را به جاذبه ها و منابع درآمدی روستائیان موجب سازیم.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

محدوده مورد مطالعه در مقاله حاضر نقاط روستایی استان گیلان می باشد که از استان های شمالی کشور با مساحت ۱۴۷۱۱ کیلومتر مربع می باشد. در ۳۶ درجه و ۳۳ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۲ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی از نصف النهار قرار گرفته است. این استان در میان رشته کوه های البرز و تالش در شمال ایران جای گرفته که به واحد جغرافیایی جنوب دریای خزر تعلق دارد و با استانهای اردبیل در غرب، مازندران در شرق، زنجان در جنوب و کشور آذربایجان و دریای خزر در شمال هم مرز است. بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، استان دارای ۲۵۳۰۶۹۶ نفر جمعیت بوده که از این تعداد ۹۸۲۸۴۷ نفر در روستاها زندگی می کنند، دارای ۱۶ شهرستان، ۴۳ بخش و ۱۰۹ دهستان و ۲۹۰۵ آبادی بوده که از این تعداد ۲۵۶۷ آبادی دارای سکنه و ۳۳۸ آبادی خالی از سکنه بوده است. شهرستانهای آن، آستارا، آستانه اشرفیه، املش، بندرانزلی، رشت، رضوانشهر، رودبار، رودسر، سیاهکل، شفت، صومعه سرا، تالش، فومن، لاهیجان، لنگرود و ماسال است (معاونت برنامه ریزی استانداری گیلان، ۱۳۹۵).

نقشه شماره (۱): جایگاه محدوده مورد مطالعه در کشور

یافته‌ها و بحث

به منظور ارائه راهکارهای ایجاد و گسترش مفهوم اگروتوریسم در سطح روستاهای استان گیلان جهت رونق اجتماعی - اقتصادی (بخش های کشاورزی و گردشگری)، شناخت عوامل چهارگانه SWOT در جهت رفع ضعف ها، تهدیدها و بهره مندی و بهبود نقاط قوت و فرصت امری اجتناب ناپذیر تلقی می شود. براین اساس راهکارهای بکارگیری اگروتوریسم در محدوده مورد مطالعه، با فهرست نمودن برجسته ترین نقاط قوت و فرصت به منظور طرح استراتژی های تهجمی مبتنی بر بهره گیری از برتری های رقابتی محدوده، تبیین مهم ترین فرصت های پیشرو به منظور رفع نقاط ضعف درون ناحیه ای از طریق ارائه استراتژی بازنگری به منظور تخصیص منابع، طرح مهم ترین نقاط قوت درون محدوده به منظور رفع تهدیدهای برون ناحیه ای، با تاکید بر استراتژی های تنوع بخشی در جهت رفع نیازمندی ها و طرح استراتژی تدافعی به منظور رفع آسیب پذیری آن به مرحله اجرا گذاشته می شود که در ادامه به ارائه این فهرست پرداخته خواهد شد. به منظور آماده نمودن معیار سنجش و درجه بندی هر یک از عوامل چهارگانه برای هر عامل وزن و اهمیت بیانگر میزان اهمیت و تاثیر هر کدام از عوامل یاد شده بر عملکرد فعالیت های روستایی می باشد که پاسخ گویان می بایست به هر کدام از عوامل نسبت دهند.

- عوامل موثر داخلی (قوت و ضعف) در نقاط روستایی استان گیلان

نقاط قوت در مدل تحلیلی سوات از جمله نقاط داخلی است که شامل تمامی استعدادها و امکانات موجود و مثبتی است که در راستای رسیدن به اهداف و انجام برنامه در نظر گرفته شده ما را یاری خواهد کرد. استان گیلان با موقعیت جغرافیایی خاص (کوهستانی، کوهپایه ای، جلگه ای و ساحلی) دارای آب و هوای معتدل خزری و روستاهایی با مناظر بکر و زیبا به همراه مزارع و باغات میوه دارای محیطی جذاب و دیدنی جهت ورود گردشگر داخلی و خارجی بوده که در ضمن دستیابی توسعه پایدار بخش کشاورزی موجب توسعه بخش گردشگری نیز می شوند. بطور کلی اجرای موفق اگروتوریسم یا گردشگری کشاورزی در یک روستا نیازمند برخوردار بودن از یکسری امتیازات است. جدول شماره (۴)، برخی از مهمترین نقاط قوت موجود در منطقه مورد مطالعه را جهت اجرای موفق اگروتوریسم نشان می دهد که شامل برخورداری از انواع محصولات کشاورزی شامل انواع باغ میوه و مرکبات، شالیزارهای برنج، انواع گیاهان دارویی (مانند گل گاوزبان)، گردو، فندق، زیتون و ماهی در روستاهای ساحلی جهت جذب و بازدیدگردشگران با وزن ۰/۰۶۸ و درجه اهمیت ۵ است که بخصوص در فصول برداشت محصولات، زمینه عرضه و فروش را در روستاها افزایش خواهد داد. وجود جاذبه ها و مناظر طبیعی بی نظیر و بکر با تنوع اقلیمی و محیط آرام نیز می تواند موجب جذب بازدیدکنندگان شود که در این زمینه کارشناسان توسعه روستایی و مدیران سازمانهای گردشگری و جهاد کشاورزی موافقت خود را اعلام نموده اند و با وزن ۰/۰۶۸ و درجه اهمیت ۵ می باشد. طبق جدول ماهیت سنتی جوامع روستایی با وزن ۰/۰۶ و درجه اهمیت ۴ می تواند گردشگران را برای لحظاتی از زندگی مدرن شهری دور ساخته تا بتوانند زندگی در محیط ساده ولی درعین حال دلنشین روستایی را در کنار کشاورزان زحمتکش منطقه سپری کرده و از نزدیک شاهد زحمات آنها باشند. صنایع دستی هر منطقه به عنوان میراث ماندگاری که از گذشتگان به ارث رسیده اند نیازمند حمایت و پشتیبانی مضاعف است. در این میان برخوردار بودن اکثر روستاهای استان از صنایع دستی و صنایع تبدیلی وابسته به تولیدات کشاورزی می باشد نیز از جمله دلایل توسعه اگروتوریسم یا گردشگری کشاورزی است که البته از این طریق می توان به احیاء و توسعه این بخش از تولیدات روستایی تا حد تولید انبوه، کاهش واردات، افزایش صادرات و ارزآوری پرداخت. با استفاده از نیروهای خلاق و مازاد بخش کشاورزی و اشتغال آنها در حوزه های خدماتی با وزن ۰/۰۶ و درجه اهمیت ۴، ضمن ماندگاری و حفظ جمعیت در روستاها و کند کردن روند مهاجرت می توان موجب ایجاد انگیزه مضاعف در روستائیان جهت فعالیت در این بخش شد که از این طریق با اعطای شخصیت حقوقی به کشاورزان و تقویت مشارکت آنها در برنامه ریزی توسعه ای روستاها خواهیم شد. اجرای اگروتوریسم موجب حفظ جاذبه های فرهنگی، تاریخی و بومی در نقاط روستایی می شود. در حال حاضر با ارائه تسهیلات بانکی که جهت توسعه کشاورزی و بوم گردی از طرف دولت در نظر گرفته شده، به راحتی می توان با ساخت اماکن و جاذبه های گردشگری باعث افزایش تولیدات و عرضه محصولات به گردشگران، موجب کاهش فقر، بیکاری، خوداتکایی روستائیان و حل مشکلات فرهنگی و اقتصادی شهرها از طریق رونق اقتصادی

روستاها شده که در جدول دارای وزن ۰/۰۶ و اهمیت ۴ بوده است. وجود گل ها و گیاهانی با جنبه دارویی و درمانی در برخی نقاط روستایی منطقه می تواند زمینه بازدید گردشگران داخلی و خارجی را فراهم کرده و با افزایش تقاضای آنها موجبات ازدیاد این گیاهان را فراهم کرد. وجود نقش برجسته زنان روستایی در رونق اگروتوریسم (پخت انواع غذا و نان های محلی) را نمی توان نادیده گرفت چون زنان در روستاها همواره نقش بسزایی در پویایی اقتصاد خانواده خود ایفا کنند. از دیگر عواملی که در روستاها موجب جذب گردشگران خواهد شد اماکن اقامتی و تفریحی است که جملگی از نقاط قوت اجرای موفق اگروتوریسم بوده که در سطح استان نیازمند حفظ و تقویت می باشد.

جدول (۳). ماتریس عوامل داخلی موثر بر اجرای اگروتوریسم در محدوده مورد مطالعه

ردیف	نقاط قوت (Strength)	وزن نرمال	درجه اهمیت	نمره نهایی
۱	برخورداری از انواع محصولات کشاورزی جهت جذب و بازدید گردشگران	۰/۰۶۸	۵	۰/۳۴
۲	موقعیت کوهستانی، کوهپایه ای، جلگه ای و ساحلی با وجود جاذبه ها و مناظر طبیعی بکر با تنوع اقلیمی، محیط پاک	۰/۰۶۸	۵	۰/۳۴
۳	موافقت کارشناسان توسعه روستایی ومدیران سازمانهای گردشگری و جهادکشاورزی با اجرای اگروتوریسم	۰/۰۶۸	۵	۰/۳۴
۴	وجود روستاهای هدف گردشگری در استان و برگزاری جشنواره های مختلف در زمان برداشت محصولات	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
۵	ماهیت سنتی جوامع روستایی جهت جذب گردشگران	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
۶	وجود نیروهای خلاق مازاد بخش کشاورزی در روستاها و نیاز به اشتغال آنها در حوزه گردشگری	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
۷	ماندگاری و حفظ جمعیت در روستاها	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
۸	ایجاد انگیزه مضاعف در روستائیان جهت فعالیت در بخش کشاورزی	۰/۰۶۸	۵	۰/۳۴
۹	اعطای شخصیت حقوقی به کشاورزان و تقویت مشارکت آنها در برنامه های توسعه ای نقاط روستایی	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۱۰	حفظ جاذبه های فرهنگی (بازیهای محلی)، تاریخی و بومی در روستاها	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۱۱	امکان استفاده از تسهیلات بانکی جهت توسعه کشاورزی و بوم گردی	۰/۰۶	۴	۰/۳۴
۱۲	وجود فضا مورد نیاز جهت ساخت اقامتگاه و جاذبه های گردشگری	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۱۳	کاهش فقر و بیکاری و خوداتکایی روستائیان با افزایش سطح تولید محصولات کشاورزی و عرضه به گردشگران	۰/۰۶	۴	۰/۳۴
۱۴	کاهش مشکلات فرهنگی واقتصادی شهرها با رونق اقتصادی روستاها	۰/۰۶۸	۵	۰/۳۴
۱۵	وجود گل ها و گیاهانی با جنبه دارویی و درمانی در اکثر نقاط روستایی	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۱۶	وجود اماکن اقامتی و جاذبه های تفریحی در روستاهای نمونه گردشگری	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۱۷	وجود نقش برجسته زنان روستایی نقاط مختلف کشور در رونق اگروتوریسم (پخت انواع غذا و نان های محلی)	۰/۰۵	۳	۰/۱۵

براساس مطالعات انجام شده در استان و بخصوص در روستاهای هدف گردشگری در راستای احیاء و توسعه اگروتوریسم کمبودها یا مشکلاتی تحت عنوان نقاط ضعف وجود دارد که باید در زمان اندکی در پی رفع آنها کوشید، از جمله امکانات زیرساختی، اقامتی و بهداشتی که در جدول دارای وزن ۰/۸ و اهمیت ۴ بوده و در برخی از نقاط که از نیازهای اساسی ورود گردشگر داخلی و خارجی می باشد. چون گردشگرانی که از فاصله های دور به روستاها ورود می کنند نیاز به استراحتگاه و پذیرایی دارند و بسیاری از آنها در صورت نبود این امکانات به سختی وارد چنین مکانهایی خواهند شد. نامناسب بودن جاده و راههای ارتباطی با وزن ۰/۲ و اهمیت ۴ و در برخی مناطق صعب العبور بودن آن عبور و مرور گردشگران را با سختی مواجه می کند که در پی رفع این ضعف ها باید کوشید چون جهت رسیدن به اهداف ناشی از اجرای موفق اگروتوریسم وجود چنین مسائلی مانع از ورود گردشگر داخلی و خارجی خواهد شد. البته در این خصوص جهت ایجاد راههای جدید نباید با ورود به منابع طبیعی موجب نقصان به این موهبت های الهی شد. عدم همکاری برخی از روستائیان در اجرای درست اگروتوریسم و خدمات رسانی به آنها با وزن ۰/۲ و اهمیت ۴ از ضعفهای دیگر پیش روی اهداف طرح است که با فرهنگ سازی باید در پی رفع آن باشیم، از طرف دیگر فقر فرهنگی برخی از افراد نیز که موجب آسیب به منابع طبیعی می شوند نیز نیاز به فرهنگ سازی و تدوین قوانین لازم الاجرا را دارد. اجرا نشدن قوانین جلوگیری از فروش اراضی و زمینهای مستعد به سرمایه داران با وزن ۰/۲ و اهمیت ۵، مسئله ای جبران نشدنی است که آسیب جدی به کشاورزی و افزایش واردات خواهد شد.

جدول (۴). ماتریس عوامل داخلی موثر بر اجرای آگروتوریسم در محدوده مورد مطالعه

ردیف	نقاط ضعف (Weakness)	وزن نرمال	درجه اهمیت	نمره نهایی
۱	کمبود امکانات زیرساختی در برخی از نقاط روستایی هدف گردشگری	۰/۱	۴	۰/۴
۲	کمبود امکانات اقامتی و بهداشتی در برخی از نقاط روستایی هدف گردشگری	۰/۱	۴	۰/۴
۳	نامناسب بودن راههای ارتباطی در برخی از نقاط روستایی هدف گردشگری	۰/۲	۴	۰/۸
۴	جاده سازی و احتمال ورود به منابع طبیعی برای ایجاد یا گسترش راههای ارتباطی	۰/۱	۳	۰/۳
۵	آسیب رساندن به محیط طبیعی روستاها توسط برخی از گردشگران	۰/۱	۳	۰/۳
۶	عدم همکاری برخی از روستائیان در اجرای صحیح آگروتوریسم و خدمات رسانی به گردشگران	۰/۲	۴	۰/۸
۷	اجرا نشدن قوانین منع فروش اراضی و زمینهای مستعد کشاورزی به سرمایه داران	۰/۲	۵	۱

عوامل موثر خارجی (فرصت و تهدید) در استان گیلان

طبق جدول ۵، نخستین عاملی که به عنوان فرصت پیش روی هدف به نظر می رسد حفظ، احیاء و توسعه مزرعه های کوچک با وزن ۰/۰۸۵ و درجه اهمیت ۵ است که با اجرای آگروتوریسم، بدرستی می توان زمینه های رونق بخش کشاورزی را فراهم و از منابع طبیعی نیز بیشتر محافظت کرد. از طرفی گردشگران می توانند با ورود به روستاها بخصوص در زمان برداشت محصولات به کشاورزان در کار میوه چینی و باغبانی با وزن ۰/۰۸۵ و اهمیت ۵ که دارای جذابیت است کمک نموده و از نزدیک کارها را تجربه کنند. ضمن اینکه سپری کردن اوقات فراغت در نقاط روستایی برای گردشگران آسایش به دور از زندگی شهری و ایجاد تفریحات سالم را برای آنها به همراه خواهد داشت. فرصت آفرینش نقش و کارکردهای جدید فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی با وزن ۰/۰۸۵ و اهمیت ۵ برای روستائیان به همراه افزایش مشارکتهای مردمی و ارتقاء تعامل و کارگروهی بین آنها با وزن ۰/۰۶۵ و اهمیت ۴ از دیگر مزیت های آگروتوریسم بوده که موجب ایجاد هدفهای مشترک و همکاری بین سازمانی می شود. جهت حمایت از کشاورزان و فروش محصولات تولیدی آنها در خود روستاها باید بازارهای محلی تدوین نمود تا با ورود گردشگران در فصول مختلف بخصوص در زمان برداشت محصولات با اطلاع رسانی به کشاورزان یاری رساند که این امر باعث خوداتکایی در تولید، افزایش صادرات و درآمد ناخالص ملی با وزن ۰/۰۸۵ و اهمیت ۵ شد.

جدول (۵) ماتریس عوامل خارجی موثر بر اجرای آگروتوریسم در محدوده مورد مطالعه

ردیف	فرصت ها (Opportunities)	وزن نرمال	درجه اهمیت	نمره نهایی
۱	حفظ، احیاء و توسعه مزرعه های کوچک	۰/۰۸۵	۵	۰/۴۲۵
۲	محافظت بیشتر از منابع طبیعی	۰/۰۶۵	۴	۰/۲۶
۳	برگزاری اردوهای تفریحی - آموزشی برای دانش آموزان و دانشجویان از مراحل تولید محصولات	۰/۰۶۵	۴	۰/۲۶
۴	همکاری متقابل کشاورزان و گردشگران در میوه چینی و یا باغبانی	۰/۰۸۵	۵	۰/۴۲۵
۵	آسایش به دور از زندگی مدرن شهری	۰/۰۳۷	۳	۰/۱۱۱
۶	ایجاد تفریحات سالم برای عموم مردم در روستاها	۰/۰۳۷	۳	۰/۱۱۱
۷	شناساندن هویت بومی و ارتقای هویت محلی	۰/۰۳۷	۳	۰/۱۱۱
۸	آفرینش نقش و کارکردهای جدید فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی برای روستائیان	۰/۰۸۵	۵	۰/۴۲۵
۹	افزایش مشارکت های مردمی و ارتقاء تعامل و کارگروهی در بین روستائیان	۰/۰۶۵	۴	۰/۲۶
۱۰	ایجاد هدفهای مشترک و همکاری بین سازمانی (کشاورزی و گردشگری)	۰/۰۶۵	۴	۰/۲۶
۱۱	گسترش بازارهای محلی جهت فروش محصولات کشاورزی و صنایع دستی با کاهش هزینه حمل و نقل و نبود واسطه ها و دستیابی کشاورزان به درآمد واقعی حاصل فروش محصولات	۰/۰۸۵	۵	۰/۴۲۵
۱۲	ایجاد کسب و کارهای جدید و رقابت پذیر (خدماتی، صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی و...)	۰/۰۶۵	۴	۰/۲۶
۱۳	خوداتکایی روستائیان در تولید محصولات کشاورزی، جهش تولید، افزایش صادرات و درآمد ناخالص ملی	۰/۰۸۵	۵	۰/۴۲۵
۱۴	حفظ چشم انداز و جایگاه اصلی حیات وحش با استفاده روش های بی خطر سنتی با تدوین قوانین محکم	۰/۰۶۵	۴	۰/۲۶
۱۵	تقویت و توسعه زیرساخت ها از طریق بازسازی و افزایش مسیرهای ارتباطی و سهولت حمل و نقل	۰/۰۳۷	۳	۰/۱۱۱
۱۶	طراحی باندهای پیاده روی و دوچرخه سواری در روستاها جهت گردشگری	۰/۰۳۷	۳	۰/۱۱۱

تهدیدها از جمله عوامل خارجی هستند که در راه رسیدن به هدف یا اهداف مورد نظر بعنوان موانع پیش رو محسوب می شوند. در جدول ذیل عواملی که بعنوان تهدیدهای پیش روی هدف مشخص شده اند که درجه اهمیت و امتیاز دهی آنها براساس نظرسنجی پاسخ دهندگان بدست آمده است. از مهمترین مواردی که می تواند ناشی از اجرای نادرست و بدون وضع قانون حفظ روستاها باشد، فروش اراضی کشاورزی، طبیعی و مراتع جهت ساخت ویلا و امکانات گردشگری است که در ادامه جدول ۵ با وزن ۰/۲ و درجه اهمیت ۴ بوده که سبب تهدید و آسیب های جبران ناپذیر به نقاط روستایی خواهد شد. از دیگر مواردی موجب تهدید می شود، ورود سرمایه گذاران غیر بومی در روستاها و ساخت اماکن و جاذبه های تفریحی مغایر فرهنگ و منافع بومی با وزن ۰/۲ و درجه اهمیت ۳ و از طرفی استفاده از نیروهای غیر بومی در خدمات رسانی به گردشگران بدون بکارگیری نیروهای داخلی می باشد که در جدول با وزن ۰/۴ و درجه اهمیت ۴ بوده که موجب خسارات جبران ناپذیر خواهد شد بخصوص تاثیر فرهنگ شهری و مصرف گرایی بر روستائیان نیز تاثیرات منفی بر جای می گذارد.

جدول (۶)، ماتریس عوامل خارجی موثر بر اجرای اگروتوریسم در محدوده مورد مطالعه

ردیف	تهدیدها (Threats)	وزن نرمال	درجه اهمیت	نمره نهایی
۱	فروش اراضی کشاورزی، طبیعی و مراتع جهت ساخت ویلا و اماکن گردشگری در برخی از مناطق	۰/۲	۴	۰/۸
۲	تاثیر فرهنگ شهری بر روستائیان (شهرگرایی)	۰/۲	۳	۰/۶
۳	ورود سرمایه گذار غیربومی در روستاها و ساخت اماکن و جاذبه های تفریحی مغایر فرهنگ و منافع بومی	۰/۲	۳	۰/۶
۴	بکارگیری نیروهای غیر بومی در عرضه خدمات به گردشگران بدون ایجاد زمینه اشتغالزایی برای روستائیان	۰/۴	۴	۱/۶

تجزیه و تحلیل SWOT در جهت اجرا و توسعه صحیح اگروتوریسم در استان گیلان

اشاره به این نکته امری ضروریست که امروزه وظایف مراکز روستایی نباید صرفا بر پایه تولید خودمصرفی و توزیع استوار باشد، بلکه تقویت بنیان اقتصادی مراکز روستایی، تولید انبوه و ایجاد اشتغال و درآمد برای آن دسته روستائیان که بدلیل کمبود درآمد یا به مراکز شهری مهاجرت کرده و یا در صورت ماندگاری در روستا دست به تغییر کاربری اراضی خود زده و یا بی رغبت به کار کشاورزی شده و زمینها را به حال خود رها کرده اند می باشد. در این راستا اگروتوریسم یا گردشگری کشاورزی که در رابطه با فعالیتهای مراکز روستایی به نوعی محرک و مکمل منافع حاصله را در خود روستا نگه می دارد، می تواند بعنوان یک راه حل اساسی موجب شکوفایی اجتماعی و اقتصادی و دستیابی به توسعه پایدار این نقاط مطرح شود. براساس مدل سوات، پس از شناسایی و تعیین عوامل موثر داخلی و خارجی بر اجرای اگروتوریسم در روستاهای هدف گردشگری، به منظور شناسایی نقاط استراتژیک و در نهایت تدوین استراتژی ها، باید مدل را کمی کرده و عوامل با بیشترین امتیازات وزنی را از جدول استخراج نمود. با توجه به روش عنوان شده، امتیازات وزنی هرکدام از عوامل چهارگانه در جدول ۴ و ۵ ارائه و قابل مشاهده است که از مجموع امتیازات وزنی نقاط قوت ۴/۲۴ و ضعف ۴ بدست آمده است. بدلیل اینکه این ارقام بالاتر از عدد ۳ می باشد، نقاط قوت و ضعف از اهمیت بالایی برخوردار بوده و میزان اثر گذاری آنها بالاست. همچنین مجموع امتیازات وزنی فرصتها ۴/۲۴ و تهدیدها ۳/۶ شده است که این اعداد هم از ۳ بالاتر است. به مراتب اهمیت فرصت ها و قوت ها در این میان از تهدیدها و ضعف ها بیشتر و اثر گذاری آنها نیز بالاتر خواهد بود. باید به این نکته اشاره کرد که با اتخاذ استراتژی ها و راهکارهای مناسب امکان کاهش و تبدیل نقاط ضعف داخلی و تهدیدهای خارجی به استراتژی رقابتی-تهاجمی، بازنگری، تدافعی و تنوع بخشی وجود خواهد داشت.

جهت پاسخ به سوال پژوهش حاضر که راهکارهای علمی و عملی اجرای اگروتوریسم در ارتقاء فرصت های رشد و توسعه نواحی روستایی استان گیلان کدامند؟، در غالب استراتژی های چهارگانه SO، WO، ST و WT به شرح زیر ارائه شده:

استراتژیهای رقابتی-تهاجمی (SO):

-تاکید بر اجرای اگروتوریسم در روستاهای مستعد استان با توجه به موقعیت جغرافیایی و برخورداری از انواع محصولات کشاورزی و جذب گردشگران ضمن حفظ، احیاء و توسعه عرصه های کشاورزی (مزارع، باغات و..).

- با توجه به موافقت کارشناسان توسعه روستایی و مدیران سازمانهای گردشگری و جهاد کشاورزی با اجرای اگروتوریسم می توان موجب افزایش نقش و کارکرد های جدید فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای روستائیان شد.
- با توجه به امکان استفاده از تسهیلات بانکی جهت توسعه کشاورزی و بوم گردی می توان خوداتکایی روستائیان در تولید محصولات کشاورزی و افزایش صادرات و درآمد ناخالص ملی شد.
- جهت ایجاد انگیزه مضاعف در روستائیان جهت فعالیت در بخش کشاورزی می توان به گسترش بازارهای محلی جهت فروش محصولات، صنایع دستی و دستیابی روستائیان به درآمد واقعی حاصل از فروش محصولات پرداخت.
- کاهش مشکلات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهرها را با رونق روستاها از طریق ایجاد کسب و کارهای جدید و رقابت پذیر حل کرد.
- با توجه به وجود روستاهای هدف گردشگری در نقاط مختلف استان و برگزاری جشنواره های مختلف در برداشت محصولات کشاورزی می توان زمینه همکاری متقابل کشاورزی و گردشگران را در میوه چینی یا باغبانی فراهم نمود.

استراتژیهای تنوع بخشی (ST):

- کاهش فقر و بیکاری و خوداتکایی روستائیان با افزایش سطح تولید محصولات کشاورزی و عرضه به گردشگران می توان به نوعی جلوی فروش اراضی کشاورزی، طبیعی و مراتع جهت ساخت ویلا جلوگیری کرد.
- با توجه به وجود نیروهای خلاق مازاد بخش کشاورزی در روستاها و نیاز به اشتغال آنها در حوزه گردشگری می توان از بکارگیری نیروهای غیربومی در اماکن گردشگری و تفریحی جلوگیری کرد.
- با تاکید بر حفظ جاذبه های فرهنگی، تاریخی و بومی، ضمن اجرای اگروتوریسم از تاثیر فرهنگ شهری بر روستائیان جلوگیری کنیم.
- جهت حفظ جذابیت ماهیت سنتی جوامع روستایی برای گردشگران می توان از ورود سرمایه گذاران غیربومی که اقدام به ساخت اماکن و جاذبه های گردشگری مغایر فرهنگ بومی می کنند جلوگیری کرد.

استراتژیهای بازنگری (WO):

- با تقویت و توسعه زیرساخت ها از طریق بازسازی و افزایش مسیرهای ارتباطی و سهولت حمل و نقل، کمبود امکانات زیرساختی در نقاط روستایی هدف گردشگری جبران شود.
- باطراحی باندهای پیاده روی و دوچرخه سواری در روستاهای هدف از جاده سازی و احتمال ورود به منابع طبیعی جلوگیری شود.
- ضمن افزایش مشارکتهای مردمی و ارتقاء تعامل و کارگروهی در بین روستائیان، عدم همکاری برخی از روستائیان در اجرای اگروتوریسم و خدمات رسانی به گردشگران اصلاح شود.
- با تاکید بر ایجاد هدفهای مشترک و همکاری بین سازمانی به رعایت قوانین جلوگیری از فروش اراضی مستعد کشاورزی عمل شود.
- به جهت محافظت بیشتر از منابع طبیعی، مانع آسیب رساندن برخی از گردشگران به محیط زیست روستاها شویم.

استراتژیهای تدافعی (WT):

- با اجرای اگروتوریسم و اعمال سیاستهای نظارتی از اجرا نشدن قوانین منع فروش اراضی و زمینهای مستعد کشاورزی به سرمایه داران و ساخت ویلا و اماکن گردشگری جلوگیری کرد.
- تهیه و تدوین قوانینی که مجوز ساخت اقامتگاهها و جاذبه گردشگری مغایر فرهنگ و منابع بومی و آسیب محیط طبیعی روستاها را ندهد.
- اعمال سیاست نظارتی برای جلوگیری از بکارگیری غیر بومیان در خدماترسانی و فقر فرهنگی برخی از گردشگران.
- اعمال سیاستهای نظارتی به منظور جلوگیری از جاده سازی در منابع طبیعی و یا اراضی کشاورزی.

جدول (۷)، ماتریس استراتژیهای چهارگانه

<p>تهدیدها (Threats)</p> <p>T1- فروش اراضی کشاورزی، طبیعی و مراتع جهت ساخت ویلا و اماکن گردشگری</p> <p>T2- تاثیر فرهنگ شهری بر روستائیان(شهرگرایی)</p> <p>T3- ورود سرمایه گذاران غیربومی در روستاها و ساخت اماکن و جاذبه های تفریحی مغایر فرهنگ و منافع بومی</p> <p>T4- بکارگیری افراد غیر بومی در خدماترسانی به گردشگران بدون اشتغالزایی خود روستائیان</p>	<p>فرصتها (Opportunities)</p> <p>O1- حفظ، احیاء و توسعه مزرعه های کوچک</p> <p>O2- وجود روستاهای هدف گردشگری در نقاط مختلف استان و برگزاری جشنواره های مختلف در زمان برداشت محصولات</p> <p>O3- آفرینش نقش و کارکردهای جدید فرهنگی-اجتماعی و اقتصادی</p> <p>O4- گسترش بازارهای محلی جهت فروش محصولات کشاورزی و صنایع دستی با کاهش هزینه حمل و نقل و نبود واسطه ها و دستیابی کشاورزان به درآمد واقعی حاصل فروش محصولات</p> <p>O5- ایجاد کسب و کارهای جدید و رقابت پذیر(خدماتی، صنایع تبدیلی</p> <p>O6- خوداتکایی روستائیان در تولید محصولات کشاورزی، جهش تولید و افزایش صادرات و درآمد ناخالص ملی</p> <p>O7- محافظت بیشتر از منابع طبیعی</p> <p>O8- افزایش مشارکت های مردمی و ارتقاء تعامل و کارگروهی .</p> <p>O9- ایجاد هدفهای مشترک و همکاری بین سازمانی (کشاورزی و گردشگری)</p> <p>O10- تقویت و توسعه زیرساخت از طریق بازسازی و افزایش مسیرهای ارتباطی و سهولت حمل و نقل</p> <p>O11- طراحی باندهای پیاده روی و دوچرخه سواری در روستاها</p>	<p>ماتریس SWOT</p> <p>(شناسایی کلیه استراتژیهای ممکن)</p>
<p>استراتژیهای تنوع بخشی (ST):</p> <p>-کاهش فقر و بیکاری و خوداتکایی روستائیان با افزایش سطح تولید محصولات کشاورزی و عرضه به گردشگران می توان جلوی فروش اراضی کشاورزی، طبیعی و مراتع جهت ساخت ویلا جلوگیری کرد. S13.T1</p> <p>-با توجه به وجود نیروهای خلاق مازاد بخش کشاورزی در روستاها و نیاز به اشتغال آنها در حوزه گردشگری از بکارگیری نیروهای غیربومی در اماکن گردشگری و تفریحی جلوگیری کرد. S6.T3</p> <p>-با تاکید بر حفظ جاذبه های فرهنگی، تاریخی بومی در روستاهای با اجرای اگروتوریسم از تاثیر فرهنگ شهری(شهرگرایی) بر روستائیان جلوگیری کنیم. S10.T2</p> <p>-جهت حفظ جذابیت ماهیت سنتی جوامع روستایی برای گردشگران از ورود سرمایه گذاران غیربومی که اقدام به ساخت اماکن و جاذبه های گردشگری مغایر فرهنگ بومی می کنند جلوگیری کرد. S5.T4</p>	<p>استراتژیهای رقابتی-تهاجمی (SO):</p> <p>-تاکید بر اجرای اگروتوریسم در گیلان با توجه به موقعیت جغرافیایی و برخورداری از انواع محصولات کشاورزی جهت جذب و بازدید گردشگران S2- موافقت کارشناسان توسعه روستایی و مدیران سازمانهای گردشگری و جهاد کشاورزی با اجرای اگروتوریسم S3- وجود روستاهای هدف گردشگری در نقاط مختلف و برگزاری جشنواره در زمان برداشت محصولات</p> <p>S4- ایجاد انگیزه مضاعف در روستائیان جهت فعالیت در بخش کشاورزی S5- امکان استفاده از تسهیلات بانکی جهت توسعه کشاورزی و بوم گردی S6- کاهش مشکلات فرهنگی و اقتصادی شهرها با رونق اقتصادی روستاها S7- ماهیت سنتی جوامع جهت جذب گردشگران S8- وجود نیروهای خلاق مازاد بخش کشاورزی در روستاها و نیاز به اشتغال آنها در حوزه گردشگری S9- حفظ جاذبه های فرهنگی، تاریخی و بومی در روستاها S10- کاهش فقر و بیکاری و خوداتکایی روستائیان با افزایش تولید محصولات و عرضه آن .</p>	<p>نقاط قوت (Strength)</p> <p>S1- به تبع آن برخورداری از انواع محصولات کشاورزی جهت جذب و بازدید گردشگران S2- موافقت کارشناسان توسعه روستایی و مدیران سازمانهای گردشگری و جهاد کشاورزی با اجرای اگروتوریسم S3- وجود روستاهای هدف گردشگری در نقاط مختلف و برگزاری جشنواره در زمان برداشت محصولات</p> <p>S4- ایجاد انگیزه مضاعف در روستائیان جهت فعالیت در بخش کشاورزی S5- امکان استفاده از تسهیلات بانکی جهت توسعه کشاورزی و بوم گردی S6- کاهش مشکلات فرهنگی و اقتصادی شهرها با رونق اقتصادی روستاها S7- ماهیت سنتی جوامع جهت جذب گردشگران S8- وجود نیروهای خلاق مازاد بخش کشاورزی در روستاها و نیاز به اشتغال آنها در حوزه گردشگری S9- حفظ جاذبه های فرهنگی، تاریخی و بومی در روستاها S10- کاهش فقر و بیکاری و خوداتکایی روستائیان با افزایش تولید محصولات و عرضه آن .</p>

ادامه جدول ۷

نقاط ضعف (Weakness):	استراتژیهای بازنگری (WO):	استراتژیهای تدافعی (WT):
<p>W1- کمبود امکانات زیرساختی در برخی از نقاط روستایی هدف گردشگری</p> <p>W2- جاده سازی و احتمال ورود به منابع طبیعی برای ایجاد یا گسترش راههای ارتباطی</p> <p>W3- فقر فرهنگی در برخی از گردشگران که با ورود به محیط طبیعی و روستاها موجب آسیب می شوند.</p> <p>W4- عدم همکاری برخی از روستائیان در اجرای صحیح آگروتوریسم و خدمات رسانی به گردشگران</p> <p>W5- اجرائشدن قوانین جلوگیری از فروش اراضی و زمینهای مستعد کشاورزی به سرمایه داران</p>	<p>- با تقویت و توسعه زیرساخت ها از طریق بازسازی و افزایش مسیرهای ارتباطی و سهولت حمل و نقل، کمبود امکانات زیرساختی را در نقاط روستایی هدف گردشگری جبران شود. W1.O15</p> <p>- باطراحی صحیح باندهای پیاده روی و دوچرخه سواری در روستاهای هدف گردشگری از جاده سازی و احتمال ورود به منابع طبیعی برای ایجاد یا گسترش راه های ارتباطی جلوگیری شود. W4.O16</p> <p>- ضمن افزایش مشارکتهای مردمی و ارتقاء تعامل و کارگروهی در بین روستائیان، عدم همکاری برخی از روستائیان در اجرای آگروتوریسم و خدمات رسانی به گردشگران اصلاح شود. W6.O9</p> <p>- با تاکید بر ایجاد هدفهای مشترک و همکاری بین سازمانی (کشاورزی و گردشگری) به رعایت قوانین جلوگیری از فروش اراضی و زمینهای مستعد کشاورزی به سرمایه داران جلوگیری شود. W7.O10</p> <p>- به جهت محافظت بیشتر از منابع طبیعی، مانع آسیب رساندن برخی از گردشگران به محیط زیست روستاها شویم. W5.O2</p>	<p>با اجرای آگروتوریسم و اعمال سیاستهای نظارتی از اجرا نشدن قوانین منع فروش اراضی کشاورزی به سرمایه داران و ساخت ویلا و اماکن گردشگری جلوگیری کرد. W7.T1</p> <p>- تهیه قوانینی که مجوز ساخت اقامتگاه و جاذبه گردشگری مغایر فرهنگ بومی را در روستاها ندهد و از آسیب رساندن گردشگران به روستاها جلوگیری کند. W5.T3</p> <p>- اعمال سیاستهای نظارتی به منظور کنترل و جلوگیری از استفاده از نیروهای غیر بومی در عرضه خدمات به گردشگران و فقر فرهنگی برخی از گردشگران. W5.T4</p> <p>- اعمال سیاستهای نظارتی جهت جلوگیری از جاده سازی در منابع طبیعی و اراضی کشاورزی. W7.T1</p>

نتیجه گیری

با وجودیکه در حدود ۱۲ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران ناشی از کشاورزی می باشد اما انباشت سرمایه در آن ناچیز و بهره وری در آن رو به کاهش است. این مسئله قیمت محصولات کشاورزی را به شدت افزایش داده است. در نتیجه گرانی بیش از حد مواد خوراکی در اثر کاهش تولیدات کشاورزی و توزیع نامناسب جامعه را با سوء تغذیه مواجه کرده که در این میان سرمایه گذاری در بخش کشاورزی توسط کشاورزان و بخشهای دولتی و خصوصی از موثرترین راهکارها و استراتژی های جلوگیری از فقر، گرسنگی، کاهش واردات، بهبود توسعه پایدار و افزایش صادرات خواهد بود که کاربرد مقاله حاضر در برنامه ریزی رفع مشکلات اخیر و گام نهادن در مسیر توسعه پایدار روستایی استان خواهد بود. وجود اراضی زراعی و باغی مستعد، مراتع و نقاط بکر طبیعی و جغرافیایی در یک روستا، به عنوان نقاط قوت می تواند از یک طرف موجب خوداتکایی در تولید محصولات کشاورزی و از طرف دیگر جاذب گردشگر از سایر نقاط روستایی و شهری جهت گردش و خرید محصولات کشاورزی شده و در توسعه اقتصادی روستاها اثر گذار شوند. آگروتوریسم گونه ای از گردشگری دوران پست مدرنیسم است که با توجه به فرصتهایی که ایجاد می کند از این مزیت برخوردار است که موجب رشد اقتصادی نقاط روستایی و دستیابی آن به توسعه پایدار روستایی شود. ارتقاء گردشگری روستایی بر مبنای توسعه گردشگری پایدار و تبدیل توریسم به موتور محرکه اقتصادی منطقه برای بهبود کیفیت زندگی جامعه از مهم ترین مواردی است که نیازمند به اتخاذ راهبردهای مناسب با قابلیت های موجود می باشد. در استان گیلان با بررسی عوامل داخلی و خارجی با وجود ۱۷ مورد نقطه قوت در مقابل ۷ مورد نقطه ضعف، ۱۶ مورد فرصت در برابر ۴ مورد تهدید، حاکی از بالا بودن افق های توسعه پیش رو می باشد. موید این مطلب تعداد نقاط قوت و فرصت استخراج شده از تحلیل نهایی امتیازات وزنی می باشد. نتایج حاصله حاکی از برتری نقاط قوت (۴/۲۴) و فرصت (۴/۲۴) محدودده مورد مطالعه در برابر ضعفها (۴) و تهدیدهای (۳/۶) پیش رو بوده است. اعداد بدست آمده از پژوهش پتانسیل ها و کمبودهای موجود در استان را در راستای برنامه ریزی جهت اجرای آگروتوریسم نشان می دهد که در این راستا توصیه می شود با توجه به استعدادها و قابلیت های موجود، ضمن

شناسایی و بهره گیری از قوت ها و فرصت ها و رفع ضعف ها و تهدیدهای پیش رو، راه های توسعه و تبدیل آن را به جاذبه ها و منابع درآمدی روستائیان موجب سازیم.

نتیجه نهایی بدست آمده از یافته های تحقیق با توجه به ارزیابی عوامل داخلی و خارجی در محدوده مورد مطالعه، استراتژی های رقابتی-تهاجمی (SO) است که به عنوان استراتژی مطلوب برای دستیابی به فرصت های رشد و توسعه نواحی روستایی باید مورد توجه قرار گیرد. همان طور که بوزرجمهری و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله خود به این نتیجه رسیدند که یکی از مهمترین راه حل ها برای کاستن مشکلات اگروتوریسم و افزودن بر مزایای بالقوه آن، مشارکت بین جوامع محلی و سهیم شدن جوامع محلی در کنار مدیران و برنامه ریزان است. همچنین که نارویی (۱۳۹۳) در مقاله خود به این نتیجه رسید که تجربه مستقیم زندگی در روستا و انجام فعالیت های مربوط به کشاورزی در مزرعه توسط گردشگران، از مهمترین جاذبه های گردشگری کشاورزی است. درویشی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله خود به این نتیجه رسیدند که با توجه به ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، استراتژی تهاجمی به عنوان استراتژی مطلوب برای نیل به توسعه گردشگری روستایی منطقه است. ندا تریاری^۱ (۱۳۹۱) در مقاله خود در مالزی به این نتیجه رسید که برای بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی جوامع روستایی در مالزی، بخش کشاورزی و همچنین دانشگاه ها باید با ارائه ایده های نوآورانه مناسب در هر منطقه، گردشگری کشاورزی را هدایت کنند.

پیشنهاد های کاربردی

در محدوده مورد مطالعه نیز لازمه دستیابی به این اهداف مهم مسئولان محلی (دهیاری و شورای روستایی) و دولتی (سازمان جهاد کشاورزی، گردشگری و میراث فرهنگی، سازمانهای تامین کننده زیرساخت های لازم) و سرمایه گذاران بخشهای دولتی و خصوصی هستند که باید با حمایت های به موقع از روستائیان به درستی در اجرای گردشگری کشاورزی تاثیرگذار باشند تا ضمن رونق و شکوفایی فعالیت های بخش کشاورزی، با اثر در جهش و تنوع تولیدات و فعالیت های وابسته ضمن ایجاد خود اتکایی و افزایش صادرات غیرنفتی و توسعه بازارهای محلی موجب ورود بیشتر گردشگران از سایر نقاط روستا استان و شهرنشینان شده تا ضمن اشتغال زایی و تولید درآمد بیشتر روستائیان از فروش اراضی کشاورزی و تغییر کاربری آنها توسط روستائیان کم درآمد جلوگیری به عمل آورند. جهت رسیدن به اهداف مورد نظر موارد زیر پیشنهاد می گردد:

- سهیم کردن ساکنین محلی در فرآیند تصمیم گیری و اجرای برنامه
- ایجاد تعادل بین نیازهای گردشگران، ساکنین محلی و مکان گردشگری
- بالا بردن توانایی در جذب گردشگر، تبلیغات درست و معرفی روستاهای برخوردار از مناظر بکر و زیبا
- تشویق سرمایه گذاران محلی و بخش های خصوصی و دولتی در بخشهای حمل و نقل، اقامتی و پذیرایی، سرویس های عمومی، اطلاع رسانی و بازاریابی و...
- معرفی محصولات کشاورزی و اطلاع رسانی از زمان کاشت و برداشت از طرف مسئولان محلی به گردشگران
- مراقبت از مناظر با ارزش و محیط زیست روستا و توجیه گردشگران جهت حفظ آن
- برپایی تفریحات و سرگرمی هایی همچون: ماهیگیری، اسب سواری، میوه چینی و... در روستاها
- برپایی جشنواره های غذا و آبمیوه گیری
- برنامه ریزی جهت فروش محصولات کشاورزی در مزرعه و یا خارج از مزرعه (ایجاد بازارچه محصولات ارگانیک)

¹ . Neda Teryari

-ارائه برنامه "مزرعه کوچک" در مراکز آموزش عالی جهت کمک به تولیدکنندگان محصولات کشاورزی با ایجاد یک کسب و کار گردشگری کشاورزی آموزش گرا
 -آموزش کارآفرینان و کشاورزان برای قیمت گذاری محصولات کشاورزی و سایر خدمات پذیرایی، اقامتی و تفریحی
 -ایجاد تورهای ویژه مزرعه در استان گیلان مانند: تور برنج، تور چای، زیتون، گردو، فندق، ماهیگیری، گل محمدی و گل گاوزبان، شاه توت و... در شهرستان های مختلف

منابع

- ابری، سید حسن (۱۳۸۰)، مدخلی بر جغرافیای روستایی ایران-چاپ دوم-انتشارات دانشگاه اصفهان، ص ۱۱.
- اکبری، زهرا (۱۳۹۲)، آگروتوریسم، راهکاری جهت توسعه بخش کشاورزی و صنعت گردشگری. مجله دانش غذا و کشاورزی- (۱۱۰) ۱۱، ۲۶-۲۷.
- الهی جوردن، محمدعلی، رمضان زاده لسبونی و عینالی، جمشید (۱۳۹۸) برآورد ظرفیت بردفیزیکی واقعی و موثر گردشگری- مطالعه موردی: مجتمع های و پارک های شهرستان نوشهر. فصلنامه نگرشهای نودجغرافیای انسانی- ۱۱ (۴)، ۵۹۸-۵۸۱.
- بوزرجمهری، خدیجه، شایان، حمید و قندهاری، الهام (۱۳۹۶) نقش و جایگاه گردشگری کشاورزی در توسعه روستایی. همایش منطقه ای ظرفیت های گردشگری و توسعه شهرستان فردوس.
- پاپلی یزدی، محمد حسین و ابراهیمی، محمد امیر (۱۳۸۱) نظریه های توسعه روستایی، جلد ۱، انتشارات سمت، اول، سمت.
- پوررمضان، عیسی و اکبری، زهرا (۱۳۹۷) آگروتوریسم و نقش آن در توسعه پایدار نواحی روستایی استان گیلان. سومین همایش بین المللی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پاک. همدان.
- جمعه پور، محمود (۱۳۸۷) مقدمه ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی: دیدگاهها و روشها. تهران- انتشارات سمت.
- درویشی، هدایت اله، بیرانوندزاده، مریم، نادردهقانی الوار، سیدعلی و احمدی، سجاد (۱۳۹۳)، اولویت بندی راهبردهای توسعه گردشگری روستایی از منظر آمایش سرزمین. مطالعه موردی: روستای گالیکان- نشریه راهبردهای توسعه روستایی، ۱ (۲)، ۸۴-۶۹.
- دیده بان، بابک، عبادی پور، علیرضا، نوروزی، وحید، علی بیگی نی، داود (۱۳۸۹)، توریسم کشاورزی (آگروتوریسم). همایش منطقه ای توریسم و توسعه، یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۸۱)، مفاهیم، اصول، روش تحقیق، برنامه ریزی و یکپارچه سازی اراضی کشاورزی- تهران. انتشارات سمت.
- رضوانی، محمدرضا، نجارزاده، محمد و ترابی، ذبیح ا. (۱۳۹۵)، چالش ها و مباحث توسعه گردشگری کشاورزی- مورد مطالعه: شاهرود. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۱ (۳۶)، ۸۴-۶۱.
- زراعی، یعقوب و استعلاجی، علیرضا (۱۳۹۶) سنجش توسعه روستایی با بهره گیری از منطق فازی، مورد: دهستان های استان بوشهر. نشریه جغرافیا، ۱۵ (۵۴) ۴۲-۲۳.
- زیاری، کرامت الله، سرخ کمال، کبری و زیاری، رضا (۱۳۹۴) تکنیک های برنامه ریزی گردشگری. انتشارات دانشگاه تهران.
- سازمان جهاد کشاورزی استان گیلان (۱۳۹۶)، آمار مربوط به تولیدات کشاورزی و دامی شهرستان رشت.
- شاهچراغی، آزاده و واحدی، عاطفه (۱۳۸۹) منظر روستایی و توسعه آگروتوریسم. فصلنامه شهرسازی و معماری- ۲۰ (۶۹) ۱۳۳-۱۲۴.
- شریف زاده، ابوالقاسم، عربیون، ابوالقاسم و شریفی، مهنوش- بررسی موانع توسعه کسب و کارهای کشاورزی در استان گیلان. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۳ (۴)، ۱۶۰-۱۲۹.
- فتحی، عفت و وارثی، حمیدرضا (۱۳۸۶)، بررسی جاذبه های اکوتوریسم روستاهای استان گیلان. مجموعه مقالات همایش منطقه ای راهکارهای توسعه از دیدگاه جغرافیا- دانشگاه آزاد اسلامی واحد آستارا.
- فطلی، سعید و همکاران (۱۳۸۹)، چالشهای جوامع روستایی ایران برای دستیابی به توسعه پایدار. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۳ (۴) ۹۷-۱۲۸.
- قاسمی، ایرج و شهابی، منیر سادات (۱۳۸۷)، الزامات مداخله در بافت عالی روستایی و توسعه گردشگری. فصلنامه آبادی، ۶۱، ۵۹-۵۶.

- کاظمیه، فاطمه، صدیقی، حسن و چیذری، محمد (۱۳۹۵)، اولویت بندی روستاهای دارای جاذبه گردشگری در استان آذربایجان شرقی با استفاده از تحلیل سلسله مراتبی، ۳ (۱)، ص ۳.
- مرکز آمار ایران، فرهنگ آبادیهای استان گیلان (۱۳۹۰)، سرشماری نفوس و مسکن.
- مشهدی، سحر، بورقانی فراهانی، سهیلا و فرهنگی، علی اکبر (۱۳۹۱)، بررسی عوامل موثر بر توسعه صنعت گردشگری روستایی (مطالعه موردی: روستای گرمه). همایش ملی توسعه روستایی، رشت، دانشگاه گیلان.
- مهدوی، داوود، رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و سجاسی قیداری، حمدالله (۱۳۹۵) طراحی راهبردهای توسعه پایدار گردشگری روستاهای تاریخی فرهنگی ایران. مجله جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۰ (۵۶)، ۲۷۵-۳۰۰.
- مهدیان بروجنی، محسن و احمدوند، مصطفی (۱۳۹۱)، بررسی قابلیت های توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل سوات در منطقه دنا. همایش ملی توسعه روستایی- رشت، دانشگاه گیلان.
- معاونت برنامه ریزی استانداری گیلان (۱۳۹۰)، سالنامه آماری استان گیلان.
- هریسون، جفری و جان، کارون (۱۳۸۶) مدیریت استراتژیک، ترجمه دکتر بهروز قاسمی- انتشارات هیات.
- نارویی، بهروز (۱۳۹۳) گردشگری کشاورزی، رویکردی نوین در جهت توسعه مناطق روستایی در ایران. اولین کنفرانس بین المللی مهندسی محیط زیست.
- نسترن، میهن و هوشمندفر، سپیده (۱۳۸۹) برنامه ریزی استراتژیک جهت سازماندهی قسمتی از بافت فرسوده شهر ارومیه. فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد، ۱ (۳)، ۶۱-۷۲.
- یاسوری، مجید و قاسمی، بهاره (۱۳۹۶) بررسی راهکارهای تنوع بخشی به اقتصاد سکونتگاه های روستایی در راستای سیاستهای اقتصاد مقاومتی. هفتمین همایش سراسری کشاورزی و منابع طبیعی پایدار، تهران.
- HOLBAN-Ionica, (2007), The contribution of the Small and Medium Enterprises' to the development of Romanian agro tourism, www.icabr.com.
- Karampela, sofia, Kisos, Thanasis and Spilanis Ioannis- Evaluating the impact of agritourism on local development in small island, Island studies Journal (2016) vol11, no 1, pp 161-176.
- Nelson Diane (2018), Agri tourism In California, College Of Agricultural and Environmental Sciences, pp530-752.
- Petroman Joan, Varga Melania, Constantin Elena Claudia, Petroman Cornelia, Momir Bagdan, Turc Bogdan, Merce Luliana (2016) Agritourism: An Educational Tool for Students with Agro-food Profile, Procedia Economics and Finance, Vol39, No pp83-87.
- Prof. Rohana Pi & Mahaliana Arachi (2019), Agricultural Tourism is Part of Rural Tourism, Translation: Dr seyed Hasan Motey Langerodi & Habib Mahmodi Chenari, Tehran University Press.
- Tiraiyari, Neda (2012), Agri-Tourism: Potential opportunities for farmer and local communities in Malaysia, Article in African journal of agricultural research. aacademicjournals.org.
- Sarkar Sukanta (2010), Agri-Tourism In India: A Way Of Rural Development, Vol5, No1, pp52-59.
- Santermo, Fabio Gaetano & Barbieri Carla (2017) On The Demand For Agritourism: A cursory Review Of Methodologies And Practice, Journal: Tourism Planning & Development, Vol14, No1, pp139-148.
- Yang Li (2012), Impacts and Challenges In Agritourism In Yunnan, China, Journal Tourism & Development, vol9, No4, pp369-381.